
Projev Miloslava Petruska

Vzpomínkovým shromážděním uctila UK památku prezidenta Václava Havla - Projev Miloslava Petruska

Magnificence, spectabiles, honorabiles, cives academici, amici clarissimi atque carissimi!

Rád bych při této smuteční příležitosti připomenul něco, co zlidšťuje náš svět, činí jej snesitelnějším a v mnoha ohledech krásnějším. Chci totiž připomenout přátelství dvou významných osobností, jež spojila naše univerzita tím, že jim oběma s odstupem dvanácti let udělila čestné doktoráty – Václava Havla a sociologa světového významu Zygmunta Baumana. Oba o sobě dozajista věděli dávno, dávno před tím. Bauman několikrát z Havla citoval ve svých knížkách. Václav Havel mi řekl, že se netají tím, že si s chutí občas čte v Baumanových sociologických esejích prostě proto, že jim rozumí, protože přinášejí podobný obraz světa, který sdílí i on. Bauman nadto, jako málokterý ze současných sociologů, vždy psal jazykem přístupným a jasným, neuchyloval se k enigmatickým úvahám určeným jen zasvěceným, protože věděl, že posláním humanitních věd je učinit svět srozumitelnějším, a nikoliv zašifrovaným do kódů, kterým rozumějí jen povolání a vyvolení. My všichni, kdo žijeme na tomto světě, máme přece právo znát alespoň část jeho velikého tajemství, tu část, která je našemu lidskému poznání přístupná.

Havel i Bauman, ačkoliv bytostní optimisté, kteří prošli životními osudy složitými a nezvykle tragickými, měli společné obavy o budoucnost tohoto světa. Není bez zájmovosti, že Havel v proslulém dopisu Gustávu Husákovi píše o samopohybu globální společnosti deset let před Baumanem. Zjistěte, Bauman svou tezi o samopohybu globální společnosti vychoval z jiných myšlenkových zdrojů, a nikoliv jako živou, dynamickou a dramatickou reakci na aktuální společenské poměry, jako to učinil Václav Havel.

Nedá mi, abych nepřipomenul, že odlišnost lidských osudů, jež si přeci jen zčásti volíme, nemusí vést k apriorní zahořklosti, či dokonce nesnášenlivosti. V době, kdy si malý Vašík ještě hrál na indiány či na četníky a na zloděje, byl Bauman důstojníkem polské armády a bojoval v Přímolí i u Berlína. Bauman pocházející z chudé židovské rodiny prošel jinou základní školou života než Václav Havel. Tam se přihlásil ke stalinismu, který mu dodnes mnozí nedovedou prominout, ačkoliv exkulpace, kterou nabídl celému vzdělanému lidstvu v podobě desítek inspirujících knih, byla snad dostatečná k tomu, aby nakonec patřil i on mezi ty, které Ralf Dahrendorf označil termínem „erasmovci“, nositele mravní a intelektuální čistoty. A přece lidé tak rozdílných osudů k sobě našli nejen intelektuální, ale i hluboce přátelský vztah.

V roce 2002 přijal Václav Havel Zygmunta Baumana na Hradě ve své pracovně. Dlouho spolu rozmlouvali a pan prezident nás pak nechal bez ochranky prohlédnout si jeho pracovnu a knihovnu. Tato významná návštěva se neobešla ani bez komických momentů, zejména když nás zrazovala podobnost slovanských jazyků, na niž dávno upozorňoval T. G. Masaryk, kdy Bauman nerozuměl Havlově češtině. „Když jsem se dorozuměl česky s Michnikem, tak se snad dorozumím i s Baumanem,“ říkal Havel. Bauman se ale musel spokojit s tím, co bylo přetlumočeno. Návštěvu celou pak dojatě komentoval slovy: „Větší dojem na mě zanechala jen dánská královna, a to asi jen proto, že jsme spolu tajně chodili kouřit.“ Jak se chodí kouřit s královnou, nám sice Bauman neprozradil, ale nikdy nezapomenu den, kdy se svou milovanou ženou Janinou, která prošla peklem varšavského ghetta, seděl na obrubníku plotu polského velvyslanectví a tajně kouřil.

Havel po odchodu z prezidentské funkce spolu se svou chotí v roce 2006 udělil Baumanovi zlatou berlu sv. Vojtěcha, onoho světce spojujícího národy, a učinil ho jedním z laureátů Ceny Vize 97. Snad stojí za ocitování slova z Baumanova děkovného projevu: „Základním kamenem nové filozofické mise, jak by se dalo vyčíst z Havlova díla, je naděje, ale naděje, jak tvrdí Havel, není před vyhnáním. Naděje je něco, ale ne jistota. Řekl bych, že naděje nezavazuje budoucnost, ale naděje budoucnost umožňuje a navíc zabraňuje vyprázdnění budoucnosti. Dává budoucnosti šanci, která buď bude, nebo nebude využita. Když Havel mluví o Češích, má na mysli nás Poláky, ba všechny lidské bytosti. A jakou má pravdu. Nikdo nemůže říci s jakýmkoliv stupněm jistoty, co jsme schopni udělat a jak rychle můžeme překlenout vzdálenost mezi svatostí a hříchem, hrdinstvím a zbabělostí, vysokou solidaritou a nízkým sobectvím. Ale smíme doufat.“

Smíme doufat s naším drahým zesnulým prezidentem, jemuž jakékoliv nízké sobectví bylo bytostně cizí, že se nám postupně podaří znovu vybudovat most, který nás spojuje, který nám tolik, tolik chybí. V tyto dny jsme přišli o jeden z hlavních kamenů takového mostu. Budeme vám, pane prezidente, za všechno, co jste pro nás nezištně a obětavě udělal, velmi vděční.